

Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kaita XX–XXI a.

Daiva Karužaitė

Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Edukologijos katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, daiva.karuzaite@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje apžvelgiama Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo raida ir esminiai pokyčiai XX–XXI a. Šalyje nuo XX a. 6-ojo dešimtmečio vyksta aukštojo mokslo masiškėjimo procesas – didėja aukštojo mokslo institucijų įvairovė, gyventojų dalis, įgyjanti aukštąjį išsilavinimą, taip pat didėja moterų dalis joje. Šie pokyčiai neišvengiamai paveikė aukštojo mokslo finansavimo sistemą – ilgą laiką Didžiojoje Britanijoje aukštasis mokslas buvo finansuojamas valstybės, tačiau XX a. 10-ajame dešimtmetyje įvykusi finansinė krizė privertė ieškoti kitų aukštojo mokslo finansavimo modelių, pirmą kartą įvedant studijų mokestį. Tapo itin svarbus aukštojo mokslo kokybės klausimas. Tai paskatino Didžiąją Britaniją sukurti aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo politiką.

Esminiai žodžiai: *aukštasis mokslas, Didžioji Britanija, masinis aukštasis mokslas, kaita, reforma, kokybė.*

Didžiosios Britanijos universitetų istorija ir raida prasidėjo įkūrus pirmuosius universitetus, kurie XXI a. žinomi kaip elitiniai universitetai – tai 1167 m. įkurtas Oksfordo universitetas ir 1209 m. – Kembridžo universitetas. Iki Bolonijos proceso Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo sistema, kurią sudaro ne tik universitetai, bet ir kito tipo aukštosios mokyklos, buvo vertintina kaip vienas iš šešių tuometinių aukštojo mokslo modelių, kuriais sekė daugelis kitų pasaulio šalių (Jucevičienė, 1997). 1999 m. Bolonijoje Europos šalių ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą, pasirašyta deklaracija „Europos aukštojo mokslo erdvė“ tapo politiniu veiksniu ir postūmiu pradėti permainas siekiant sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę. Didžioji Britanija buvo viena iš Bolonijos proceso iniciatorių – dar 1998 m. kartu su Prancūzijos, Italijos ir Vokietijos ministrais

pasirašė Sorbonos deklaraciją, kuri vertinama kaip Bolonijos proceso idėjų šaltinis (*Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai*, 2010).

Bolonijos procesas jungia 47 šalis, kiekvienos iš jų švietimo sistemose vyksta aukštojo mokslo masiškėjimo procesai. Tai gana naujas, bet intensyvus reiškinys. Aukštojo mokslo masiškėjimo pradžia laikomas XX a. 6-asis dešimtmetis (Gudaitytė, Jucevičienė, 2000), kai šalių gyventojų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, dalis dar siekė vos kelis procentus. 2013 m. Europos Sąjungos (ES) šalių bendras rodiklis jau buvo 35,9 proc. (25–34 metų amžiaus grupėje) (*Eurostat, Education and training*), o 2020 m. yra numatyta pasiekti ne mažiau 40 proc. (30–34 m. amžiaus grupėje) (*Eurostat, Europe 2020 indicators*). Siekiant šio ir kitų tikslų yra nustatyti Europos aukštojo mokslo erdvės tobulinimo prioritetai XXI a. 2-ajam dešimtmeciui, sutelkiant dėmesį „į aukštojo mokslo kokybę, prieinamumą ir aukštojo mokslo sistemų įvairovės plėtojimą“ (*Bolonijos proceso ministrų konferencija Levene*, 2009):

1. Prieinamumas visoms socialinėms grupėms;
2. Mokymosi visą gyvenimą dimensija turėtų tapti visų aukštojo mokslo sistemų norma;
3. Absolventų įsidarbinamumas;
4. Orientavimas į studentą, tuo pačiu pabrėžiant aukštojo mokslo mokomąją misiją;
5. Ugdymo, tyrimų ir naujovių vienovė;
6. Globalinis atvirumas;
7. Studentų ir dėstytojų mobilumas;
8. Duomenų surinkimas stebėsenos, palyginimo ir planavimo tikslais;
9. Įvairialypių skaidrumo priemonių įdiegimas;
10. Finansavimo šaltinių įvairovė.

Šie prioritetai aktualūs ir Didžiosios Britanijos aukštajam mokslui, kurio mokyklų tinklą sudaro 163 institucijos, iš kurių, remiantis 2013–2014 metų pasaulio universitetų reitingu, skelbiamu *Times Higher Education*, 7 yra tarp pirmųjų 50 pasaulyje (*Times Higher Education*, 2013/2014). Dėl lyderio pozicijų Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo sistema domina ne tik jos, bet ir kitų šalių mokslininkus. Konceptualiajame lygmenyje Didžiosios Britanijos (ir ne tik) universiteto ir viso aukštojo mokslo sampratą tyrinėjo ir vis dar tiria Londono universiteto Edukologijos instituto profesorius emeritas, pripažintas autoritetas R. Barnettas (2011), išskyręs galimus ateities universiteto modelius, akcentuoja ekologinio universiteto idėją – „universiteto kitiems“, kurio misija – kurti individo ir visuomenės gerovę. Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo sistema įvairiais aspektais nagrinėjama daugelio šios šalies mokslininkų, kurių darbai publikuojami mokslo darbų žurnaluose: *Cambridge Journal of Education*, *Oxford Review of Education*, *Higher Education Review*, *Higher education*, *Policy Futures in Education* ir kt. Lietuvoje Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo sistemą lygino su kitų šalių sistemomis P. Jucevičienė (1997), L. Kraujutaitytė (2002), A. Samalavičius (2003) ir kt. tyrė aukštojo mokslo demokratiškumą, prieinamumą ir t. t. Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo pokyčiai vaizdžiai

atsiskleidžia nagrinėjant statistinius duomenis, kuriuos pateikia ES Statistikos tarnyba (*Eurostat*), UNESCO Statistikos institutas (*UNESCO Institute for Statistics*), Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo statistikos agentūra (*Higher Education Statistics Agency*) ir kt.

Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo sistema domina ne tik mokslininkus, bet ir švietimo politikus. 2012 m. žiniasklaidoje pasirodžiusi žinia, kad Lietuvoje laukiama britų universitetų filialų (tačiau kol kas nesulaukta) (Jackevičius, 2012), atskleidė skirtingų šalių aukštųjų mokyklų norą bendradarbiauti. Žinome, kad dalis lietuvių studijas baigia įvairiuose Didžiosios Britanijos universitetuose. Tad Lietuvai, kaip ir kitoms šalims, svarbu analizuoti kitų šalių aukštojo mokslo sistemas, jų pokyčius ne tik dėl galimybės priimti teisingesnius sprendimus savoje sistemoje, bet ir dėl galimo bendradarbiavimo, kurį skatina Bolonijos procesas.

Šio straipsnio **problema** formuluojama klausimu – kokia Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kaita per pastaruosius 100 metų?

Tyrimo objektas – Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo pokyčiai.

Tyrimo tikslas – atskleisti pagrindinius Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo pokyčius XX–XXI a.

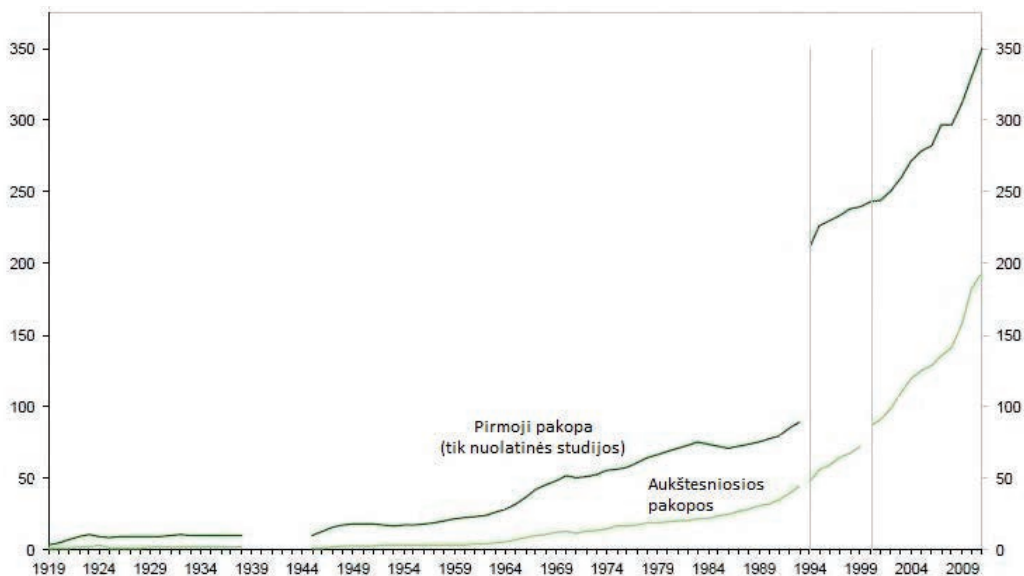
Tiksliui pasiekti keliami **uždaviniai**:

1. Ištirti Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo masiškėjimo procesą.
2. Įvertinti vyrų ir moterų dalyvavimo aukštajame moksle pokyčius.
3. Apžvelgti Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo finansinę situaciją.
4. Atskleisti šalies siekius aukštojo mokslo kokybės srityje.

Straipsnyje taikomas mokslinės literatūros, dokumentų, statistinių duomenų analizės **metodas**.

Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo masiškėjimas

Viena iš didžiausių švietimo tikslų įgyvendinimo problemų yra mokymo(si) pasiūlos ir paklausos suderinamumas. Svarbu, kad besimokantieji rastų mokymosi rinkoje jiems prieinamas, tinkamas, asmeninius ir visuomeninius poreikius tenkinančias mokymo(si) paslaugas, todėl švietimo prieinamumo klausimas vis dažniau keliamas švietimo politikos lygmeniu (Petronienė, 2011). Didžiosiojoje Britanijoje, įkūrus naujų aukštojo mokslo institucijų, XX a. 3-iojo dešimtmečio pradžioje stebimas asmenų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, skaičiaus didėjimas (1 pav.). Iki II pasaulinio karo šis rodiklis didėjo nežymiai. Po karo Didžiosios Britanijos Vyriausybė skatino ir rėmė dirbusius krašto ginkluotosiose pajėgose, todėl asmenų, įgijusių pirmosios ir aukštesnių pakopų aukštąjį išsilavinimą padaugėjo ir vėliau nuolat augo. 1991 m. politechnikos institutai Didžiojoje Britanijoje gavo universiteto statusą (Jucevičienė, 1997), todėl į statistinius skaičiavimus buvo įtraukti ir šių institucijų absolventai – 1994 m. įgijusių aukštąjį pirmosios pakopos išsilavinimą skaičius padvigubėjo ir toliau nuosekliai augo. Minimi politechnikos institutai buvo įkurti 1967 m., siekiant įgyvendinti „aukštojo mokslo prieinamumo visiems, tam pasirengusiems asmenims“ principą (Kraujutaitytė, 2002).

1 pav. Studentų, įgijusių universitetinį išsilavinimą (pirmosios (tik nuolatinų studijų) ir aukštesnių pakopų, įskaičiuojant ir atvykusius studijuoti iš kitų šalių) Didžiojoje Britanijoje, skaičius, tūkst. (Bolton, 2012)

Per XX a. antrąją pusę Didžiojoje Britanijoje studijuojančiųjų dalis išaugo beveik 10 kartų: nuo 3,4 proc. 1950 m., 8,4 proc. – 1970 m., 19,3 proc. – 1990 m., iki 33 proc. 2000 m. (Bolton, 2012). 2009 m. Didžiojoje Britanijoje aukštąjį išsilavinimą turėjo jau 41,5 proc. gyventojų, o 2013 m. – 47,6 proc. (Eurostat, *Europe 2020 indicators*). Tai gerokai viršija 2020 metų ES strateginį tikslą – pasiekti, kad ne mažiau kaip 40 proc. ES gyventojų (30–34 m.) būtų įgiję aukštąjį išsilavinimą. Bendras ES šalių šis rodiklis padidėjo nuo 28,1 proc. 2005 m. iki 36,9 proc. 2013 m. Kiekvienoje šalyje gyventojų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, dalis skiriasi. Lietuvoje 2005 m. šis rodiklis siekė 37,7 proc., o 2013 m. perkopė 50 proc. ribą ir pasiekė 51,3 proc., o tai net didesnė gyventojų dalis nei Didžiojoje Britanijoje.

2012–2013 studijų metais iš viso Didžiojoje Britanijoje užregistruota 2,34 mln. studentų, kurie siekė aukštojo išsilavinimo: Anglijoje – 1,945 mln., Škotijoje – 0,215 mln., Velse – 0,129 mln., Šiaurės Airijoje – 0,052 mln. (HESA). Dar Didžioji Britanija turi 0,637 mln. studentų, kurie siekia įgyti Didžiosios Britanijos aukštąjį išsilavinimą studijuodami užsienyje ten įkurtose Didžiosios Britanijos institucijose ar padaliniuose: Malaizijoje, Singapūre, Kinijoje, Pakistane, Nigerijoje, Honkonge ir kt. Taigi Didžioji Britanija rūpinasi beveik 3 mln. studentų šalyje ir užsienyje.

Didžiojoje Britanijoje veikia 163 universitetai ir koledžai, turintys teisę baigusiems studijas studentams suteikti aukštojo mokslo baigimą patvirtinančius dokumentus: 130 – Anglijoje, 19 – Škotijoje, 9 – Velse ir 5 – Šiaurės Airijoje (HESA, 2013–2014; Patern and Trends in UK Higher Education, 2013). Studentai, kurie nori įgyti aukštąjį išsilavinimą, dar gali rinktis iš daugiau kaip 700 koledžų ir kitų institucijų, kurios neturi teisės suteikti aukštojo mokslo baigimo dokumento, tačiau siūlo didelį pasirinkimą studijų, kurias baigus suteikiamas atitinkamas baigimo dokumentas (sertifikatai, diplomai) ir tai gali būti tarpinis žingsnis siekiant aukštojo mokslo išsilavinimo (*The British Council*, 2015).

Remiantis bendra Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos aukštojo mokslo kvalifikacijų struktūra (*The framework for higher education qualifications in England, Wales and Northern Ireland (FHEQ)*) studentai gali siekti skirtingo lygmens aukštojo išsilavinimo, kuris skirstomas į 5 lygmenis: žemiausiame lygmenyje įgyjamas aukštojo mokslo sertifikatas, aukštesniame – aukštojo mokslo diplomas, dar aukštesniuose – bakalauro, magistro ir daktaro laipsniai (*The Quality Assurance Agency for Higher Education*, 2008). Kiekviename lygmenyje įgyjama kvalifikacija dar skirstoma smulkiau, tad šalis pasižymi aukštojo mokslo įvairove, kuri ir sukuria sąlygas masiniam aukštajam mokslui.

Didžiosios Britanijos aukštajame moksle stebimas studijuojančių ir įgyjančių laipsnį **moterų dalies didėjimas**. Visame pasaulyje ilgą laiką nuo pat aukštojo mokslo institucijų steigimo pradžios moksle dominavo vyrai. Didžiojoje Britanijoje XX a. pirmoje pusėje pirmąjį aukštojo mokslo laipsnį įgijo 2,7 karto, o aukštesnius – 5,5 karto daugiau vyrų nei moterų (1 lentelė). Iki 8-ojo dešimtmečio didėjo tiek vyrų, tiek moterų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, skaičius, tačiau santykis mažai tesikeitė, o 1980–1990 m. moterų dalis ėmė sparčiai didėti visose aukštojo mokslo pakopose ir 2000–2011 m. baigusiujų pirmosios pakopos studijas moterų dalis jau buvo didesnė nei vyrų: 2011 m. moterų sudarė 56,3 proc. Panaši tendencija, tik kiek atsiliekant, stebima ir aukštesnėse pakopose – 2011 m. moterų dalis buvo jau šiek tiek didesnė nei pusė – 50,4 proc.

Analizė rodo, kad švietimo prieinamumas moterims aukštajame moksle ženkliai padidėjo. Tai sietina su pasikeitusia demografinė situacija, pagerėjusiomis ekonominėmis sąlygomis ir kt. Galima teigti, kad XXI a. moterų dalyvavimas Didžiosios Britanijos aukštajame moksle atitinka lyčių lygybės principą.

1 lentelė. Studentų, įgijusių universitetinį išsilavinimą (pirmosios (tik nuolatinųjų studijų) ir aukštesnių pakopų) Didžiojoje Britanijoje, skaičius (Bolton, 2012)

Metai	Įgijusių pirmosios pakopos išsilavinimą skaičius			Įgijusių aukštesnės pakopos išsilavinimą skaičius		
	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
1920	3 145	1 212	4 357	529	174	703
1930	6 494	2 635	9 129	1 123	200	1 323
1938	7 071	2 240	9 311	1 316	164	1 480
1950	13 398	3 939	17 337	2 149	261	2 410
1960	16 851	5 575	22 426	2 994	279	3 273
1970	35 571	15 618	51 189	11 186	1 715	12 901
1980	42 831	25 319	68 150	14 414	4 511	18 925
1990	43 297	33 866	77 163	20 905	10 419	31 324
2000	109 930	133 316	243 246	46 015	40 520	86 535
2005	122 155	156 225	278 380	63 035	62 050	125 085
2010	144 980	185 740	330 720	93 375	89 235	182 610
2011	153 235	197 565	350 800	96 280	97 990	194 270

Dar vienas iš svarbiausių aukštojo mokslo prieinamumo rodiklių yra **finansinis prieinamumas**. Šalies gyventojų skaičiaus didėjimas, aukštojo mokslo masiškėjimo procesai XX–XXI a. kelia naujus iššūkius Didžiajai Britanijai.

1997–1998 studijų metais Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo sektorius atsidūrė finansinėje krizėje, nes švietimo finansavimas nedidėjo proporcingai studijuojančiųjų skaičiui. Tais metais vieno studento finansavimas buvo rekordiskai žemas – 4,85 tūkst. Didžiosios Britanijos svarų sterlingų (toliau – svarų), palyginti su 8 tūkst. svarų 9-ojo dešimtmečio pabaigoje (Dearden et al., 2011). Taip pat Didžiojoje Britanijoje, palyginti su kitomis šalimis, buvo gana didelis skirtumas tarp studijuojančiųjų dalių pagal šeimai tenkančias pajamas ir buvo nuogaustaujama, kad šis atotrūkis tarp pasiturinčiųjų ir nepasiturinčiųjų dar labiau didės (Dearden et al., 2011).

Nuo XX a. 7-ojo dešimtmečio Didžiosios Britanijos Vyriausybė nuolat ieško būdų, kaip turėtų būti finansuojamas aukštasis mokslas šalyje. Aukštojo mokslo finansavimo sistema šalyje pakito nuo visiškai valstybės finansuojamo (iš mokesčių mokėtojų surinktų biudžeto lėšų) mokslo iki sistemos, kurioje nustatytą studijų kainą apmoka studijuojantieji. Studijų kainos įvedimas XX a. pabaigoje sukėlė daug tebesitęsiančių diskusijų, kuriose išreiškiami nuogaustavimai, kad studijų kaina gali sumažinti studijuojančiųjų skaičių ir ypač iš mažiau pasiturinčiųjų socialinio sluoksnio.

Pastaraisiais dešimtmečiais Didžiojoje Britanijoje įvyko kelios aukštojo mokslo finansavimo reformos. Pirmoji reforma buvo įgyvendinta 1998–1999 studijų metais, priėmus *Mokymo ir aukštojo mokslo įstatymą (1998 Teaching and Higher Education Act)*, kuriuo pirmą kartą buvo įvestas mokestis už laipsnį suteikiančias studijas – 1,172 tūkst. svarų per metus, mokesį sumokant iš anksto. Studentai iš mažiausias pajamas gaunančių šeimų nuo mokesčio buvo atleisti, tačiau jiems buvo triskart sumažintas išmokamos

socialinės stipendijos dydis (2, 3 lentelės). Visiems studentams pragyvenimui ir studijų kainai padengti buvo sudarytos sąlygos paskoloms iki 3,204 tūkst. svarų, t. y. 3,4 karto daugiau nei iki tol (4 lentelė).

2 lentelė. Studijų kaina pagal šeimos pajamas, svarai per metus (Dearden et al., 2011)

Šeimos pajamos, svarai per metus	Studijų metai			
	1992–1993	1998–1999	2004–2005	2006–2007
≤ 10 000	0	0	0	3 000
≤ 20 000	0	373	0	3 000
≤ 30 000	0	1 172	980	3 000
≤ 40 000	0	1 172	1 196	3 000
≥ 50 000	0	1 172	1 196	3 000

3 lentelė. Socialinių stipendijų dydžiai pagal šeimos pajamas, svarai per metus (Dearden et al., 2011)

Šeimos pajamos, svarai per metus	Studijų metai			
	1992–1993	1998–1999	2004–2005	2006–2007
≤ 10 000	2 989	949	1 040	2 700
≤ 20 000	179	949	248	2 283
≤ 30 000	0	569	0	832
≤ 40 000	0	0	0	0
≥ 50 000	0	0	0	0

4 lentelė. Socialinės paskolos ir paskolos studijų kainai padengti dydžiai pagal šeimos pajamas, svarai per metus (Dearden et al., 2011)

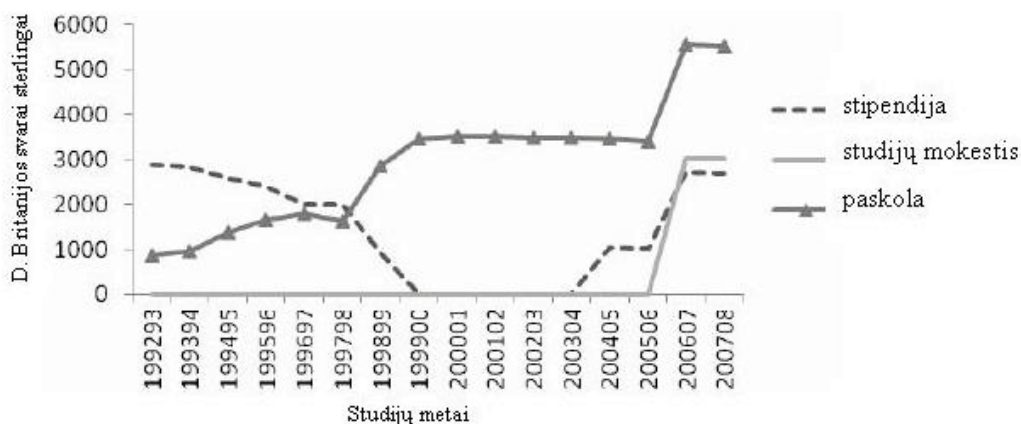
Šeimos pajamos, svarai per metus	Studijų metai			
	1992–1993	1998–1999	2004–2005	2006–2007
≤ 10 000	943	3 204	4 260	6 555
≤ 20 000	943	3 204	4 260	6 555
≤ 30 000	943	2 884	4 260	7 005
≤ 40 000	943	2 403	3 262	6 549
≥ 50 000	943	2 403	3 199	6 305

N. Barras ir I. Crawfordas (2005), nagrinėję Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo finansavimą, atskleidžia esminius reformų pranašumus ir trūkumus. Analizuodami pirmąją 1998 m. reformą, autoriai pastebi, kad greitai išryškėjo silpnosios reformos grandys ir problemos: iš anksto mokėtina studijų kaina, per mažos paskolos pragyvenimo išlaidoms padengti, per mažas bendras universitetų finansavimas ir kartu per žema kokybė. Todėl 2004 m. buvo siekiama išspręsti iškilusius sunkumus padidinus paskolų dydį, pakoregavus studijų kainų ir socialinių stipendijų dydžius studentams iš šeimų, gaunančių mažesnes pajamas (2, 3, 4 lentelės).

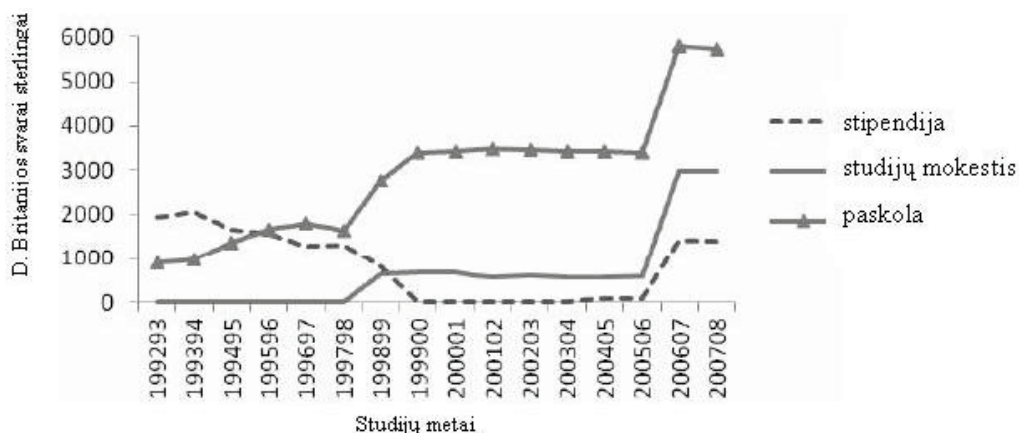

Antroji reforma buvo įvykdyta 2006–2007 studijų metais, įgyvendinant 2004 m. Aukštojo mokslo įstatymą (2004 Higher Education Act). Šį kartą buvo įvestas visuotinis 3 tūkst. svarų aukštojo mokslo studijų metinis mokestis, kuris galėjo būti sumokėtas, priešingai nei pirmosios reformos metu, jau baigus studijas pasinaudojant valstybės remiamomis paskolomis. Taip pat buvo ženkliai padidintas socialinių stipendijų dydis studentams iš mažiausias pajamas gaunančių šeimų – iki 2,7 tūkst. svarų per metus, o socialinių paskolų ir paskolų studijų kainai padengti dydis buvo padidintas 1,5–2 kartus (3, 4 lentelės).

Lentelėse pateikti duomenys atspindėti 2, 3, 4 pav., kuriuose matyti ryšys tarp studentams nustatytų socialinių stipendijų, studijų mokesčio ir paskolų dydžių atsižvelgiant į šeimos pajamas.

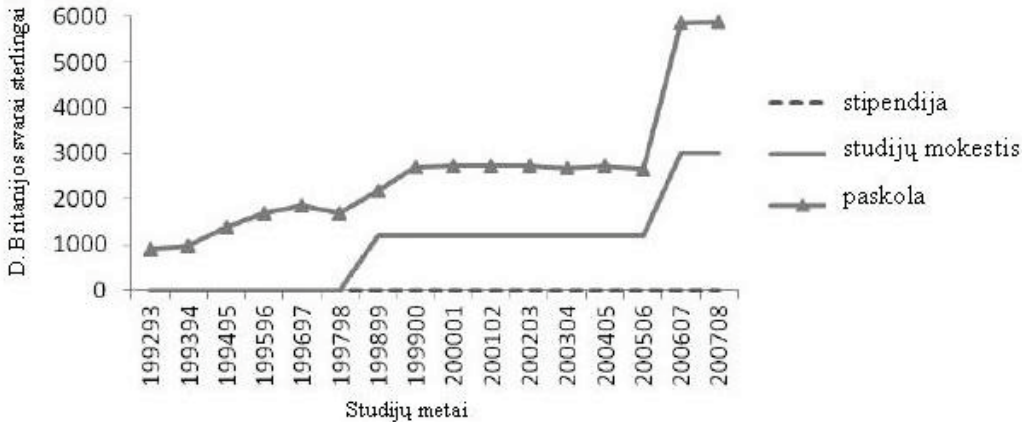

2 pav. Socialinių stipendijų, studijų mokesčio ir paskolų dydžiai, nustatyti studentams iš šeimų, gaunančių mažas pajamas (Dearden et al., 2011)

3 pav. Socialinių stipendijų, studijų mokesčio ir paskolų dydžiai, nustatyti studentams iš šeimų, gaunančių vidutines pajamas (Dearden et al., 2011)

4 pav. Socialinių stipendijų, studijų mokesčio ir paskolų dydžiai, nustatyti studentams iš šeimų, gaunančių dideles pajamas (Dearden et al., 2011)

Vadovaudamasi atlikta nepriklausoma Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo finansavimo ir studentų rėmimo apžvalga (Browne et al., 2010), 2012 m. Didžiosios Britanijos Vyriausybė įvykdė dar vieną aukštojo mokslo reformą, siekdama trijų pagrindinių tikslų (Brown, 2013): 1) sukurti tvirtą aukštojo mokslo pagrindą po didžiausios pokarinės finansinės krizės; 2) kelti aukštojo mokslo kokybę ir tarptautinį konkurencingumą; 3) skatinti socialinį mobilumą. Nuo 2012 m. Didžiojoje Britanijoje maksimali aukštojo mokslo studijų kaina buvo padidinta iki 9 tūkst. svarų per metus. Nors studentams yra sudarytos sąlygos studijų kainą gražinti dalimis ir tik tuomet, kai jie baigia studijas ir jų uždarbis siekia nustatytą minimalią ribą – 21 tūkst. svarų per metus, o negražinus per 30 metų paskola yra anuliuojama (reiškia, kad aukštasis išsilavinimas studentui nebuvo ekonomiškai naudingas), tačiau naujoji reforma sukėlė masinius studentų protestus, taip pat ir mokslines diskusijas siekiant faktais pagrįsti finansavimo pokyčių poveikį aukštojo mokslo prienamumui.

Svarbu pabrėžti, kad įvesti maksimalių studijų kainų dydžiai labiausiai taikomi Anglijos aukštojo mokslo institucijose, o Škotijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje reforma, galima teigti, atsilieka – taikomos žemesnės studijų kainos, o Škotijoje škotams ir ES studentams šie mokesčiai netaikomi (Brown, 2013). Tai atsispindi statistiniuose studentų priėmimo rodikliuose (Brown, 2013): Anglijos (pagal gyvenamąją vietą) studentų 2012 m. priimta į pirmosios pakopos nuolatines studijas 6,6 proc. mažiau nei 2011 m., Škotijos – 0,3 proc. daugiau, Velse – 5,3 proc. daugiau, Šiaurės Airijos – 3,7 proc. mažiau. Bendras Didžiosios Britanijos studentų priėmimo rodiklis sumažėjo 5,5 proc. Tačiau nustatyta, kad tos institucijos, kuriose labiausiai sumažėjo stojančiųjų studentų skaičius, dažniausiai buvo nustačiusios žemiausias studijų kainas.

Kol kas stebimi pirmieji 2012 m. reformos rezultatai, tačiau viena aišku – 1998 m. pirmą kartą Didžiojoje Britanijoje įvestas aukštojo mokslo studijų mokesčiai tik didėja.

Studentų tarptautinis mobilumas

Didžiosios Britanijos aukštasis mokslas pasižymi tuo, kad šalyje studijuoja daug studentų imigrantų, kurie jau kurį laiką gyvena šalyje. 2011–2012 m. britai sudarė 84 proc. visų, baigusiujų pirmosios pakopos nuolatinės studijas ir įgijusiųjų universitetinį išsilavinimą, ir tik 41 proc. įgijusiųjų aukštesnius aukštojo mokslo laipsnius (Bolton, 2012). Tačiau vertinant studentų tarptautinį mobilumą, kai važiuojama į kitą šalį tik studijoms, Didžiosios Britanijos rodikliai yra žemi – britai vangiai važiuoja studijuoti į svečias šalis. Manytina, kad didelis pasaulinio lygio universitetų pasirinkimas šalyje tenkina studentų poreikius, tačiau 2012 m. įvestas 9 tūkst. svarų metinis studijų mokestis paskatino britus žvalgytis į svečias šalis, nes šis mokestis priartėjo prie elitinių JAV koledžų studijų kainų (Hurst, 2013).

ES statistikos tarnybos (*Eurostat*) duomenimis, 2003–2006 m. vos 0,5 proc. Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo pirmosios pakopos studentų rinkosi studijas ES, Europos ekonominės erdvės (EEE) narėse ar šalyse ES kandidatėse (5 lentelė). Per dešimtmetį tokių studentų dalis padidėjo iki 0,9 proc. (2012 m.). Tuo tarpu iš minėtų šalių atvykstančių studijuoti į Didžiąją Britaniją studentų dalis yra didesnė ir per dešimtmetį padidėjo nuo 4,8 iki 8,2 proc.

5 lentelė. Didžiosios Britanijos pirmosios aukštojo mokslo pakopos (ISCED 5–6) studentų tarptautinis mobilumas (proc. nuo visų studentų) ES (27), EEE narėse ir šalyse ES kandidatėse (*Eurostat, Student mobility*)

	Metai									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Didžiosios Britanijos studentai, išvykę studijuoti į kitas šalis	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9
Studentai, atvykę iš užsienio studijuoti Didžiojoje Britanijoje	4,8 (d)	5,1 (d)	5,1 (d)	7,0 (d)	7,8	7,1	7,2	7,5	7,8	8,2

Studentų tarptautinį mobilumą skatina Bolonijos procesas. 2009 m. Leveno komunikate buvo suformuluotas ambicingas siekis – pasiekti, kad Europos aukštojo mokslo erdvės šalių studijų programose būtų įdiegti „mobilumo langai“ ir iki 2020 m. į tarptautinį mobilumą įsitrauktų 20 proc. Europos studentų (Bolonijos proceso ministrų konferencija Levene, 2009). 2009 m. Didžiosios Britanijos aukštųjų mokyklų studentai, nors ir nedidelė jų dalis, bet važiuojo į JAV, Prancūziją, Airiją, Australiją ir Vokietiją (*UNESCO Institute for Statistics*). Didžiosios Britanijos Vyriausybė numato skatinti aukštųjų mokyklų studentų mobilumą planuodama nuo 2014 m. sumažinti studijų kainą studentams, dalį laiko (iki metų) studijuosiantiems užsienyje (Hurst, 2013b). Mobilumo skatinimas motyvuojamas tuo, kad studentai įgyja unikalios asmeninės patirties, praplečia akiratį,

susipažįsta su svetimos šalies kultūra ir kalba, o tai padidina konkurencingumą darbo rinkoje baigus studijas.

Remiantis pateiktais duomenimis, tikėtina, kad Didžiosios Britanijos švietimo politikos prioritetai ir finansinės sistemos sukelti pokyčiai XX a. 2-ajame dešimtmetyje atsispindės statistiniuose studentų mobilumo rodikliuose.

Aukštojo mokslo kokybė.

XX a. elitiniam aukštajam mokslui transformuojantis į masinį iškilio poreikis nustatyti aukštojo mokslo kokybę, nes iki tol dėl aukštojo mokslo uždarmo jo kokybė buvo nediskutuotina (Gudaitytė, Jucevičienė, 2000). Šio pokyčio rekonceptualizacijos lygmenyje akcentuojamos aukštojo mokslo kokybės problemos, pripažįstama konkurencija kaip aukštojo mokslo kokybės garantas, numatomos akademinės bendruomenės atsiskaitymo visuomenei formos.

Nors formaliai skiriama, kad iki XX a. 6-ojo dešimtmečio aukštasis mokslas buvo laikomas elitiniu, o vėliau prasidėjo masiškėjimo procesas, tačiau elitinės aukštojo mokslo įstaigos funkcionuoja ir dabar. XXI a. elitinės aukštojo mokslo įstaigos užima pirmąsias vietas sudaromuose aukštojo mokslo institucijų reitinguose. Remiantis 2013–2014 m. vienu iš pasaulio universitetų reitingu (*Times Higher Education*, 2013–2014), kuriuo vertinamos esminės aukštojo mokslo įstaigų misijos funkcijos (mokymas, tyrimai, žinių perdavimas ir tarptautiškumas), daugiausia balų įvertintų institucijų dešimtuose yra trys Didžiosios Britanijos institucijos, vadinamos „auksiniu trikampiu“ – Oksfordo universitetas (*University of Oxford*), Kembridžo universitetas (*University of Cambridge*), Londono imperatoriškasis koledžas (*Imperial College London*). Net 7 Didžiosios Britanijos institucijos yra tarp 51 pirmųjų pasaulio aukštojo mokslo institucijų (6 lentelė): minėtos trys ir Londono universitetinis koledžas (*University College London*), Londono ekonomikos ir politikos mokslų mokykla (*London School of Economics and Political Science*), Londono karališkasis koledžas (*King's College London*) ir Edinburgo universitetas (*University of Edinburgh*).

Akivaizdu, kad Didžioji Britanija yra vienas iš svarbiausių elitinių aukštojo mokslo institucijų židinių pasaulyje, įvertinant tai, kad Didžioji Britanija ir JAV smarkiai skiriasi savo plotu ir gyventojų skaičiumi. Europos kontekste iš 10 aukščiausių reitingą turinčių aukštojo mokslo institucijų net 7 yra Didžiosios Britanijos (dar 2 – Šveicarijos ir 1 – Švedijos), o iš 50 – trečdalis (7 lentelė). Atkreiptinas dėmesys, kad pirmajame dešimtuose šalia Didžiosios Britanijos įstaigų nėra Vokietijos, Prancūzijos ir Ispanijos aukštųjų mokyklų, nors iki Bolonijos proceso šių šalių aukštųjų mokyklų sistemos buvo laikomos unikaliais modeliais, kuriais sekė kitos pasaulio šalys.

6 lentelė. Pasaulio aukštųjų mokyklų Top 51 pagal šalį (Times Higher Education, 2013–2014)

Universitetų skaičius	Pasaulio šalis
30	JAV
7	D. Britanija
3	Kanada
2	Šveicarija
2	Australija
2	Kinija
1	Japonija
1	Singapūras
1	Švedija
1	Honkongas
1	Korėjos Respublika (Pietų Korėja)

7 lentelė. Europos aukštųjų mokyklų Top 50 pagal šalį (Times Higher Education, 2013–2014)

Universitetų skaičius	Europos šalis
17	D. Britanija
9	Nyderlandai
6	Vokietija
5	Švedija
5	Šveicarija
4	Prancūzija
2	Belgija
1	Danija
1	Suomija
50	Iš viso

Kasmet šie reitingai sudaromi iš naujo, aukštojo mokslo įstaigos pakyla ar nukrenta vienu ar daugiau punktu, tačiau svarbu tai, kad reitingų sudarymas palaiko aukštųjų mokyklų konkurenciją visame pasaulyje, o konkurencija pripažįstama kaip vienas iš aukštojo mokslo kokybės garantų.

Didžiojoje Britanijoje tiek tarptautiniu mastu, tiek ir tarpusavyje šalies viduje konkuruoja 163 aukštojo mokslo institucijos. Tai, kad kai kurios institucijos nėra tarp aukščiausią reitingą užimančių institucijų, nereiškia, kad jos dirba nekokybiškai. Svarbu pabrėžti, kad sąvokos – *elitinis* ir *kokybiškas* nėra tapačios. Kokybė visų pirma priklauso nuo keliamo tikslo tam tikrai veiklai. R. Želvys (2003), remdamasis užsienio autoriais, pateikia esminius skirtumus tarp elitinės ir kokybiškos ugdymo įstaigos (8 lentelė).

8 lentelė. Skirtumai tarp elitinės ir kokybiškos ugdymo įstaigos (Želvys, 2003)

Elitinė ugdymo įstaiga	Kokybiška ugdymo įstaiga
Atliekama besimokančiųjų atranka	Mokomi visi norintieji
Diegiamos sudėtingesnės eksperimentinės programos	Programos pritaikomos prie klientų poreikių ir atitinka jų lygį
Pasitelkiami papildomi specialistai, besimokantiejiems tenka didesnis krūvis	Tobulinama įprasta mokymo įstaigos veikla
Stengiamasi įdarbinti geriausius mokytojus	Stengiamasi suburti vienminčius
Pasiekiami geri egzaminų rezultatai, besimokantieji konkuruoja tarpusavyje	Orientuojamasi į skirtingus besimokančiųjų gebėjimus

Remiantis 8 lentelėje pateiktomis elitinės ir kokybiškos ugdymo įstaigos ypatybėmis galima teigti, kad Didžiojoje Britanijoje egzistuoja tiek vienos, tiek kitos. XX a. antrojoje pusėje šalyje buvo steigiamos naujos aukštojo mokslo institucijos tam, kad didesnė dalis norinčiųjų ir galinčiųjų siektų aukštojo išsilavinimo.

Dabar Didžioji Britanija daug dėmesio skiria studijų kokybės klausimui. Iki XX a. 10-ojo dešimtmečio pradžios vyravo „lengvo kišimosi“ kokybės kontrolės sistema, paremta dideliu pasitikėjimu ir autonomijos principu, o po to pereita prie detalai aprašytos audito principu vykdomos kokybės kontrolės (Hoecht, 2006). Didžiojoje Britanijoje veikia nepriklausoma Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūra (*Quality Assurance Agency for Higher Education*), kuri rūpinasi šalies aukštojo mokslo standartais ir kokybės gerinimu. Siekiant užtikrinti aukštųjų mokyklų veiklos kokybę yra parengtas Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kokybės kodeksas (*The UK Quality Code for Higher Education*), kurio pagrindu nuo 2012–2013 m. vykdoma aukštojo mokslo kokybės politika šalyje. Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūra yra Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacijos (*European Association for Quality Assurance in Higher Education*) ir Tarptautinio aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų tinklo (*The International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education*) narė.

Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kokybės kodeksą sudaro 19 lūkesčių (*Expectations*), kuriuos reikalaujama įgyvendinti visose Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo institucijose. Kokybės kodekse išskirtos 3 dalys: akademinų studijų standartų nustatymas ir laikymasis (7 lūkesčiai, taip pat pateikiama nacionalinė kvalifikacijų struktūra), akademinų studijų kokybės užtikrinimas ir tobulinimas (11 lūkesčių, kurių kiekvienas detalai aptariamasis atskirame skyriuje) ir informacija apie aukštojo mokslo pasiūlą (1 lūkestis). Kiekvienoje dalyje pateikiami konkretūs rodikliai, kurie ir padeda institucijoms pasiekti Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūros numatytus lūkesčius.

Siekiant akademinų studijų kokybės ir jos tobulinimo Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo institucijos turi atitikti Kokybės kodekse aprašytus rodiklius rengiant programas, nustatant studentų priėmimo taisykles, organizuojant mokymo(si) procesą, įgalinant studentus ugdymuisi ir pasiekimams, įtraukiant studentus į mokymo(si) procesą ir

kokybės gerinimą, pripažįstant anksčiau įgytą išsilavinimą, atliekant išorinį egzaminavimą, atliekant programų monitoringą, numatant galimybes akademinėms apeliacijoms ir studentų skundams, administruojant aukštojo išsilavinimo teikimą kartu su kitomis organizacijomis (neteikiančiomis laipsnių), organizuojant studijas mokslinių tyrimų srityje (daktaro ir tyrimų magistro laipsniai) (*The UK Quality Code, Part B, 2011–2014*). Aukštosios mokyklos naudojasi šiuo kodeksu siekdamos atitikti apibrėžtus akademinis standartus ir užtikrinamos studijų kokybę studentams.

2014–2017 m. strategijoje Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūra pabrėžia, kad visa veikla grindžiama studentų ir visuomenės interesų atstovavimu (*The Quality Assurance Agency for Higher Education, 2014*). Agentūros misija – puoselėti standartus ir gerinti Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kokybę, nesvarbu, kurioje pasaulio vietoje būtų šalies institucija.

Išvados

1. Per pastarąjį šimtmetį Didžiosios Britanijos aukštasis mokslas pasikeitė iš esmės – XX a. pradžios elitinis aukštasis mokslas, prieinamas tik mažai visuomenės dalelei, tapo masiniu, pasižymintiu institucijų ir studijų įvairove. XXI a. pradžioje beveik pusė Didžiosios Britanijos gyventojų (tam tikro amžiaus grupės) siekė aukštojo mokslo išsilavinimo.
2. XX ir XXI a. sandūroje Didžiosios Britanijos aukštajame moksle įvyko esminis pokytis lyčių atžvilgiu – įgijusių pirmosios pakopos aukštąjį išsilavinimą moterų skaičius tapo didesnis nei vyrų. XX a. 2-ajame dešimtmetyje tas pats fiksuojama ir aukštesnėse pakopose.
3. Dalyvavimo aukštajame moksle masinis didėjimas neišvengiamai paveikė aukštojo mokslo finansavimo sistemą – ilgą laiką Didžiojoje Britanijoje aukštasis mokslas buvo finansuojamas valstybės, tačiau XX a. 10-ajame dešimtmetyje įvykusi finansinė krizė privertė ieškoti kitų aukštojo mokslo finansavimo modelių pirmą kartą įvedant studijų mokesť. Siekiant išlaikyti aukštojo mokslo prieinamumą visiems to siekiantiems Didžiosios Britanijos gyventojams, sukurta lanksti aukštojo mokslo finansavimo sistema su socialinėmis stipendijomis, paskolomis ir specialiomis jų grąžinimo (ar negrąžinimo) sąlygomis, tačiau 1998 m. pradėta ir jau kelis kartus koreguota reforma sulaukia daug kritikos, o tai verčia ieškoti optimaliausių sprendimų.
4. Plečiantis aukštųjų mokyklų tinklui, masiškai didėjant studentų skaičiui, tapo svarbus aukštojo mokslo kokybės klausimas, kuris iš esmės nebuvo keliamas XX a. pradžioje. Nepaisant daugiausiai turimų pasaulinio lygio elitinių universitetų Europoje, Didžioji Britanija ieško būdų, kaip užtikrinti visų šalies aukštojo mokslo institucijų teikiamų paslaugų kokybę. Tam vadovauja Didžiosios Brita-

nijos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūra, kurios veikia grindžiama studentų ir visuomenės interesų atstovavimu. Aukštojo mokslo kokybės politika vykdoma remiantis Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo kokybės kodeksu.

Literatūra

- Barnett, R. (2011). The coming of the ecological university. *Oxford Review of Education*, 37, 4, 439–455.
- Barr, N., Crawford, I. (2005). *Financing Higher Education: Answers from the UK*. Taylor & Francis e-Library.
- Bolonijos proceso ministrų konferencija Levene. (2009). [žiūrėta 2014 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/Papildomas%20menui2/Bolonijos_procesas/Bolonijos_ministru_konferencija_Leuven.pdf.
- Bolton, P. (2012). *Education: Historical statistics*. Social & General Statistics, SN/SG/4252.
- Brown, R. (2013). England's New Market Based System of Student Education: An Initial Report. *Research & Occasional Paper Series: Center for Studies in Higher Education* (University of California, Berkeley), 7. 13. [žiūrėta 2015 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: http://cshe.berkeley.edu/sites/default/files/shared/publications/docs/ROPS.CSHE_.7.13.Brown_.England%27sMarketSystemforHE.4.16.2013.pdf.
- Browne, J. (et al.). (2010). *Securing a sustainable future for higher education: an independent review of higher education funding and student finance*. Prieiga per internetą: http://dera.ioe.ac.uk/11444/7/10-1208-securing-sustainable-higher-education-browne-report_Redacted.pdf.
- Dearden, L., Fitzsimons, E., Wyness, G. (2011). *The Impact of Tuition Fees and Support on University Participation in the UK*. CEE DP 126. London School of Economics.
- European Commission. (2014). *Taking stock of the Europe 2020 Strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*. Brussels, 19.3.2014. [žiūrėta 2015 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
- Eurostat. [žiūrėta 2015-02-14]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- Gudaitytė, D., Jucevičienė, P. (2000). Elitinio aukštojo mokslo tapimo masiniu proceso esmė: paradigma ir charakteristikos. *Socialiniai mokslai*, Nr. 3 (24).
- Higher Education Statistics Agency (HESA). [žiūrėta 2015-02-14]. Prieiga per internetą: <https://www.hesa.ac.uk/>.
- Hoecht, A. (2006). Quality assurance in UK higher education: Issues of trust, control, professional autonomy and accountability. *Higher Education*, 51.
- Hurst, G. (2013a). At last Britons are taking degrees abroad. *The Times*, 2013-09-28. Prieiga per internetą: <http://www.thetimes.co.uk/tto/education/gooduniversityguide/article3880143.ece>.

- Hurst, G. (2013b). Fee cut for students who study overseas. *The Times*, 2013-09-28. Prieiga per internetą: <http://www.thetimes.co.uk/tto/education/gooduniversityguide/article3880187.ece>.
- Jackevičius, M. (2012). G. Steponavičius Lietuvoje laukia britų universitetų filialų. *Technologijos.lt*, 2012-01-16. [žiūrėta 2014 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: http://www.technologijos.lt/n/svietimas/S-23801/straipsnis/G-Steponavicius-Lietuvoje-laukia-britu-universitetu-filialu?l=1&p=1&utm_source=Susije_po_straipsniu&utm_medium=Vidine_navigacija&utm_campaign=Vidine_navigacija.
- Jucevičienė, P. (sud.). (1997). *Lyginamoji edukologija*. Kaunas: Technologija.
- Jucevičienė, P. (et al.). (2010). *Universiteto edukacinė galia: atsakas XXI amžiaus iššūkiams*. Kaunas: Technologija.
- Kraujutaitytė, L. (2002). *Aukštojo mokslo demokratiškumo pagrindai*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2010). *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Leveno-Budapešto / Vienos laikotarpis. 2009–2010 m.* Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
- Petronienė, O. (2011). *Švietimo prieinamumo principo įgyvendinimas neformaliajame vaikų ugdyme. Daktaro disertacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Samalavičius, A. (2003). *Universiteto idėja ir akademinė industrija*. Vilnius: Kultūros barai.
- The British Council. (2015). *Universities and colleges. Education UK*. [žiūrėta 2015 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.educationuk.org/global/articles/higher-education-universities-colleges/>.
- The UK Quality Code for Higher Education*. [žiūrėta 2015 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.qaa.ac.uk/assuring-standards-and-quality/the-quality-code>.
- The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2008). *The framework for higher education qualifications in England, Wales and Northern Ireland*. [žiūrėta 2015 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Framework-Higher-Education-Qualifications-08.pdf>.
- The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2014). *Quality Assurance Agency Strategy 2014–2017*. [žiūrėta 2015 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: 2014-2017 http://www.qaa.ac.uk/publications/information-and-guidance/publication?PubID=2788#VOI_SC61X30.
- Times Higher Education. (2014). *World University Rankings 2013–2014 powered by Thomson Reuters*. [žiūrėta 2014 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/>.
- UNESCO Institute for Statistics. *Top destinations for mobile students and outbound mobility ratio*. [žiūrėta 2014 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/tertiary-education.aspx>.
- Universities UK. (2013). *Patterns and Trends in UK Higher Education*. [žiūrėta 2015 m. vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.universitiesuk.ac.uk/highereducation/Documents/2013/PatternsAndTrendsInUKHigherEducation2013.pdf>.
- Želvyš, R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Higher Education Changes in Great Britain in XX–XXI centuries

Daiva Karužaitė

Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, daiva.karuzaite@leu.lt

---

Summary

The article reveals development and essential changes of higher education in Great Britain in XX–XXI centuries.

During last century Great Britain higher education system has changed dramatically – from elite higher education in the beginning of XX century, which was available for very small part of society, to mass higher education with variety of institutions and education programs. Nowadays there is almost half of Great Britain population (of certain age group) obtaining higher education certificate or diploma.

The junction of XX and XXI centuries was signed with significant shift in the gender structure of higher education students: more women obtained first university degree than men. Ten years later the same was recorded in higher degrees.

The intense change of Great Britain higher education from elite to mass inevitably influenced the higher education finance sector. Great Britain used to cover all expenses of higher education from the budget. However, the financial crises occurred in the last decade of XX century, and the government was forced to seek for new financing models of higher education. First time in Great Britain higher education history the tuition fee was introduced. Striving to ensure the higher education accessibility for all social groups in Great Britain, the tuition fees were complemented with the grants and loans with special repayment (or without) conditions. Nevertheless, the financial reform, started in 1998, already was changed several times and has raised lots of critics.

Along with the financial reform Great Britain deals with the higher education quality issues. There was no essential discussions about higher education quality in the beginning of the XX century as it was elite higher education. Moving to the mass higher education with variety of institutions and dramatically growing student number, the quality question becomes relevant. Despite the owning the largest number of world wide level elite universities in Europe, Great Britain seeks to ensure the quality in all higher education institutions in the country. Therefore the *Quality Assurance Agency for Higher Education* was established. The Agency puts students and the public interest at the centre of everything they do. Great Britain higher education quality policy is implemented basing on the *Quality Code for Higher Education*.

Keywords: *higher education, Great Britain, mass higher education, changes, reform, quality.*

Įteikta / Received 2014-11-10
Priimta / Accepted 2015-01-12